

A NAGYECSEDI ÁRPÁD-KORI ÉREMLELET

Néhány évvel ezelőtt Nagyecsed, Bagolyvár határ részén egy cserépedényben 911 ép és néhány töredék éremből álló kincslelet került elő. Az edény szét tört, az érmek azonban két részletben a nyíregyházi múzeumba kerültek.

A lelet összetétele a XIII. század első felére jellemző, abban megszokott, főként magyar lemezpénzek és friesachi denárok alkotják a többséget, amit néhány kölni és angol pénz, valamint ha nem is egyedülálló, de nem gyakori, s mint ilyen megkülönböztetett figyelmet érdemlő néhány egyéb – bécsi, aacheni, metzi, s más német – veret kísér.

Rövidítések:

CHN.: Réthy L. Corpus Nummorum Hungariae. Bp. 1899.

L.: A. Luschin – Ebengreuth, Friesacher Pfennige: Numismatische Zeitschrift. 56. (1923) 33–146. VIII–XXV. tábla.

BC.: E. Baumgartner, Die Frühzeit der Friesacher Pfennige: Carinthia. I. Mitteilungen des Geschichtswereines für Kärnten. 142. Jahrgang Heft. 1–3. Klagenfurt. 1952.

BE.: E. Baumgartner, Das Eriacensis-Gepräge und seine Beischläge: Numismatische Zeitschrift. 68. (1935) 67–88.

BB.: E. Baumgartner, Die Blütezeit der Friesacher Pfennige: Numismatische Zeitschrift. 73. (1949) 75–106., 78. (1959) 14–57., 79. (1961) 28–63.

L. W. M.: A. Luschin-Ebengreuth, Wiener Münzwesen im Mittelalter. Wien und Leipzig 1913.

Häv.: W. Hävernich, Die Münzen von Köln. Köln. 1935.

A. MAGYAR

1. CNH. 271. 25 db. Sziglaváltozatok:

a) a „B” és „R” felett egy-egy pont 23 db. 0,15., 0,17., 0,18(2)g., 0,19g., 0,20g., 0,21(4)g., 0,23(2)g., 0,24g., 0,25g., 0,26g., 0,29g., 0,30g., 0,31g., 0,32g., 0,38g. csonka 3 db.

b) az „R” felett pont helyett csillag. 1 db 0,27 g.

c) a fej és az országalma között még egy pont.

1 db 0,23 g.

2. CNH. 272. 86 db.

0,12g., 0,15g., 0,16g., 0,17(3)g., 0,18(13)g., 0,19(2)g., 0,20(7)g., 0,21(3)g., 0,22(9)g., 0,23(3)g., 0,24(3)g., 0,25(9)g., 0,26(3)g., 0,27(3)g., 0,28(3)g., 0,29(3)g., 0,30(2)g., 0,31g., 0,32g., 0,35g., 0,42 gr. hiányos, töredékes: 13 db.

3. CNH. 279. 1 db. hiányos.

4. CNH. 280. 116 db. Sziglaváltozatok:

a) szigla nélkül. 89 db.

0,13g., 0,15g., 0,16(4)g., 0,17(3)g., 0,18(6)g., 0,19(5)g., 0,20(5)g., 0,22(10)g., 0,23(3)g., 0,24(3)g., 0,25(16)g., 0,26(3)g., 0,27(4)g., 0,28g., 0,30(5)g., 0,32(8)g., 0,33(3)g., 0,37(2)g., 0,40 g, hiányos, töredékes: 4 db.

b) .BÉLA REX 8 db.

0,20g., 0,23g., 0,25(3)g., 0,26g., 0,29g., 0,30 g.

- c) BE.LA REX 5 db.
 0,18., 0,20., 0,25(2) g csonka: 1 db.
 d) BELA.REX 12 db.
 0,18., 0,20., 0,22(2)., 0,23., 0,25(3)., 0,28., 0,30(3) g.
 e) a fej alatt pont. 1 db. 0,21 g.
 f) a lemezre kétszer ütöttek. 1 db. 0,30 g.

B. FRIESACHI

5. L. 5. BC. 7a. 2 db. 0,87., 0,96 g.
 I. Eberhard salzburgi érsek (1147–1164). Friesach.
 6. L. 6. BE. 1. 33 db.

. R	0,60	g
. RIA	0,62	g
... IA	0,67	g
... A	0,67	g
..... I	0,67	g
..... I S	0,69	g
ER IAC	0,75	g
..... I	0,75	g
... IA ... $\sphericalangle$ ∞ I ∞	0,76	g
... A	0,79	g
ERI	0,80	g
ER	0,80	g
.. IAC .. $\sphericalangle$ S	0,80	g
... ACE $\sphericalangle$ S	0,84	g
... A	0,84	g
.. IACE $\sphericalangle$	0,85	g
... AC	0,86	g
..... $\sphericalangle$ S	0,87	g
. RI. C	0,90	g
ER ... E $\sphericalangle$ S I S	0,92	g
... ACE $\sphericalangle$ S	0,92	g
..... E $\sphericalangle$ S S I S	0,93	g
. RIA	0,96	g
ER IACE $\sphericalangle$ S I S S	0,97	g
..... CE $\sphericalangle$	0,98	g
... A	1,00	g
E	1,04	g
.. IACE $\sphericalangle$ S I S S	1,07	g
..... CE $\sphericalangle$ S	1,09	g
ER IACE $\sphericalangle$ S I S	1,12	g
... IACE	1,17	g
..... I ∞	1,17	g
... IACE	1,23	g

1164–1813 közötti friesachi veret.

7. L. 6. BE. 2. 18. db.

. RIAC	0,59	g
ER	0,68	g

..... I S	0,86 g
..... S S	0,87 g
ER A... Λ S I ..	0,88 g
..... Λ	0,88 g
..... E Λ S S I ..	0,92 g
E..... S S I S	0,97 g
..... Λ S	0,97 g
..... S	0,99 g
..... I	1,00 g
..... E / S I ..	1,03 g
E..... I S ..	1,07 g
ERAC.....	1,10 g
ERIA..... I S	1,15 g
ERI..... S I S	1,15 g
..... S S I S S	1,20 g
ERIAE Λ S I S	1,23 g

1183 előtti friesachi veret.

8. L. 6. BE. 6. (?) 1 db.

ER..... I ∞ 0,67 g

Adalbert salzburgi érsek (1183–1200) Friesach

9. L. 6. BE. 7. (?) 1 db.

ERIA..... S I S 0,90 g

Adalbert salzburgi érsek. Friesach.

10. L. 6. BE. 31. 1 db.

A felirat olvashatatlan. 0,99 g.

1200 előtti veret; talán az andechs-meráni hg.-ek Stein városából.

11. L. 6. BE. 57. (?) 1 db.

..... S ..... H ∞ V..... I
(nem retrograd) 1, 17 g

1185–1195 között, ismeretlen verdéből.

12. L. 17/6. BE. 84., BB. 148. 1 db.

A felirat olvashatatlan. 0,83 g.

Steier veret.

13. L. 6. feliratváltozata 1 db

HE Λ II ..... 0,88 g

1200 előtti veret.

14. L. 6. feliratváltozata. 1 db.

E ΦΙΑICE II ∞ ..... 0,51 g

1200 előtti veret.

15. L. 6. feliratváltozata 1 db.

..... A .CI ∞ ..... 0,99 g

1200 előtti veret.

16. L. 6. feliratváltozata 1 db

..... † I ∞ ..... 1,15 g

1200 előtti veret.

17. L. 6. feliratváltozata 1 db

..... EI ..... (nem retrograd) 0,60 g

1200 előtti veret.

18. L. 6. Kopott éremkép, olvashatatlan felirat. 20 db.
 0,43., 0,60., 0,68(3), 0,75(2), 0,78., 0,81., 0,83., 0,87(2), 0,95., 0,98.,
 1,00., 1,02., 1,03., 1,05., 1,07 g töredékes: 1 db.

19. L. 6. barbarizált utánzata, értelmetlen felirattal (XVIII. t. 1) 1 db
 0,73 g.

Ismeretlen verde.

20. L. 8. 13 db.

EBERH	0,93 g
.....€ P S	0,93 g
.....HA-R	1,08 g
.....A-R	1,17 g

olvashatatlan felirat: 0,68., 0,73., 0,92(3, egyik három db-ra törve), 0,96.,
 1,07., 1,08(2) g.

II. Eberhard salzburgi érsek (1200–1246). Friesach.

21. L. 8. feliratváltozata 1 db.

∞ ICC I^	0,80 g
----------	--------

22. L. 8. változata, a jobb és baloldal felcserélve. 2 db.

.....R ∩	1,10 g
----------	--------

olvashatatlan felirat 0,76 g.

23. L. 10. 20 db.

+ € B €	0,84 g
+ € B	0,90 g
+ € B € RHA-RD ∞ € P S S	0,94 g
+	0,96 g
.....HA-.....€	1,05 g
.....ERHA-R.....S	1,13 g
.....RD ∞ €	1,16 g
.....€.....R. A.....	1,20 g
+	1,20 g
+	1,27 g
.....RD ∞ €	1,50 g(!)
.....€ B € ..HA-.....	csonka.

olvashatatlan felirat. 0,78., 0,82., 0,85., 0,98(2), 1,04., 1,07., 1,20 g

II. Eberhard salzburgi érsek. Friesach.

24. L. 10. változata. E/a püspök mindkét kezében lilomot tart; a felirat olvashatatlan (XVIII. t. 2.).

1 db 0,88 g.

25. L. 13. 16 db.

+	S	S	0,55 g
.....€ B € RH ^l			0,65 g
.....€ RHA	S		0,74 g
.....€ P S S			0,78 g
+ € B € RHARD	S € P S S		0,80 g
+	S € P S S		0,82 g
.....HARD.....	S		0,91 g
.....R. V			0,97 g
+ €	∞		1,06 g
			1,10 g

+ € B €	..... S	1,15 g
..... S	€ P S S	1,21 g
+ € B	..... S . P S	1,45 g (!)

olvashatatlan felirat 0,69., 0,71., 0,89 g.

II. Eberhard salzburgi érsek. Friesach.

26. L. 13. változat. E) a püspök baljában könyv helyett lilimot tart
(XVIII. t. 3.). 1 db.

+ S ^ H	.....	0,99 g
---------	-------	--------

27. L. 14. 7 db.

..... € H S	0,72 g	
..... CR	0,98 g	
X € B . RH-	1,04 g	
XC B	1,04 g	
..... R	..... D S	1,07 g

olvashatatlan felirat: 0,75., 1,01 g.

28. L. 15. 25 db.

E/€B € RH	.....	H/... RI S ACH	.....	0,60 g
E/+	..... DV S	H/... I S A	.....	0,68 g
E/€B€RH	.....	H/+	..... CH	0,70 g
E/	..... E . . H . .	H/ olvashatatlan	.....	0,72 g
E/	..... DV S	H/	..... S ACH	0,73 g
E/ olvashatatlan	.....	H/+ FRI S AC	.....	0,75 g
E/ olvashatatlan	.....	H/+	..... CH	0,80 g
E/	..... RDV . . .	H/+	..... ACH	0,80 g
E/X € B €	..... DV S	H/	..... ACH	0,83 g
E/+ € B	..... DV S S	H/+ . R S	ACH	0,99 g
E/+ €	..... ARDV S	H/+ E . I S	.....	1,08 g
E/	..... R . V . . .	H/+ FRI . . CH	.....	1,09 g
E/	..... € RH-AR	H/+	 C	1,13 g
E/+	..... DV S	H/+ FRI . . CH	.....	1,17 g
E/+	..... DV V [∞]	H/+ FRI	.....	1,20 g
E/olvashatatlan	.....	H/+ FRI S	.....	1,20 g
E/	..... € P	H/+	..... H	..... csonka
E/+ €	..... S	H/	..... I S	..... csonka

olvashatatlan felirat 0,55(épl!), 0,62., 0,63., 0,72., 0,74., 0,80., 0,95 g.

II. Eberhard salzburgi érsek. Friesach.

29. L. 15. hibrid. L. XIX. t. II/1. BB. 91. 2 db.

E/... I ⊃ ^ . . H/+ H . .	0,96 g
olvashatatlan felirat	0,84 g

Heiligenkreuzi veret a XIII. század első feléből.

30. L. 15. hibrid. L. XIX. t. II/4. BB. 40. 1 db.

..... PH*	0,72 g
-----------	--------

Ranni veret.

31. L. 15. hibrid. BB. 32., vagy 51. (XVIII. t. 4.) 1 db.

..... A . . IX	0,69 g
----------------	--------

Ranni, vagy pettauai veret.

32. L. 15. hibrid. BB. 91. 1 db.

E/ olvashatatlan H/+∞ . . . . HI 0,68 g
Heiligenkreuzi veret.

33. L. 15. hibrid. v.ö. BB. 178. csak az E/-on az alak jobbában van a sólyom, mint BB. 188 (XVIII. t. 5.). 1 db.

olvashatatlan felirat, csonka.
Valószínűleg gutenverti veret.

34. L. 15. változat. E/ a püspök baljában kulcs helyett kereszt, vagy könyv van (XVIII. t. 6). 1 db.

E/+C . . . . . H/ . . . . . PI . . . . . 0,73 g

35. L. 17. 25 db.

..... S	0,71 g
..... ARD S	0,72 g
..... S	0,73 g
..BERH..... S €	0,75 g
...€ RHARD S	0,79 g
€ P €	0,83 g
€ ..... RD S € P S	0,83 g
C..... € P S	0,84 g
..... P S	0,86 g
..... € RHA D S	0,88 g
..... € RHARD S	0,88 g
..... € P S	0,91 g
..... HARD S	0,97 g
CB..... ARD S S € S	1,08 g
..... S P	1,11 g
€ P € ..HAR	1,16 g
..... RD	1,27 g

olvashatatlan felirat 0,79(2)., 0,87., 0,91., 0,93., 1,04., 1,05., 1,19 g
II. Eberhard salzburgi érsek. Friesach.?

36. L. 17. hibrid. L. XXI. t. XVI/6. BB. 125. 1 db. olvashatatlan felirat. 0,84 g.

Heiligenkreuzi veret.

37. L. 17. hibrid. L. XXI. t. XVI/7. BB. 128. 1 db.

+ ... V α S . . . . . I 0,82 g

Heiligenkreuzi veret.

38. L. 17. hibrid. L. 10/17. BB. 108. 1 db.

+ € RVB . . . . . € P S I 0,81 g

A gurki püspök és Bernhard karinthiai hg. (1202–1256) verete Heiligenkreuzból.

39. L. 17. változata. E/ az alak csak térdig látszik, s mindkét kezében hosszúszerű lilomot tart (XVIII. t. 7). 1 db.

+ S A . . . . . 0,95 g

40. L. 17. változata. H/ a két torony helyett mindkét oldalon egy csillag, felette egy pont van. Az alak, a felette lévő torony, s a két kereszt változatlan (XVIII. t. 8). 1 db.

Felirat nincs. 0,59 g.

41. L. 18. 9 db.

... CPA	0,66	gg
..... B ∈ R. S	0,71	gg
... C. A	0,76	gg
..... S . A ..	0,89	gg
..... S S ..	0,98	gg
..... D S ∈ P S	1,37	gg

olvashatatlan felirat. 0,85., 1,03., 1,11 g.

II. Eberhard salzburgi érsek. Friesach.

42. L. 18. egy lapú. 1 db. 0,89 g.

43. L. 19. 50 db.

E/ olvashatatlan	H/ + FRI	0,55	gg
E/..... ∈ RN	H/ + ... CI	0,63	gg
E/olvashatatlan	H/..... Ch	0,65	gg
E/X ∈ B	H/ + F. S ACI	0,67	gg
E/ olvashatatlan	H/ + F..... ACh	0,68	gg
E/ olvashatatlan	H/ + ... CH	0,69	gg
E/..... V..... PA . S	H/ olvashatatlan	0,71	gg
E/X ∈ B ∈ RHA-.....	H/ olvashatatlan	0,71	gg
E/..... ∈	H/..... Ch	0,71	gg
E/..... ∈	H/..... AC	0,71	gg
E/..... RHA-RD S	H/..... S AC	0,75	gg
E/ olvashatatlan	H/ + F. S ACh	0,76	gg
E/..... RD S ∈ P S	H/ + FRI S . Ch	0,77	gg
E/..... I-AL(V?)	H/ + ... AHV	0,78	gg
E/..... α	H/... PI	0,78	gg
E/X ∈ ..... HA-RD S ∈ P S	H/ olvashatatlan	0,78	gg
E/X..... ∈ P S	H/... RI S	0,79	gg
E/... B ∈ R... RD	H/ + FR..... Ch	0,81	gg
E/ olvashatatlan	H/ + F. I S ACh	0,82	gg
E/X..... ∈ R... RD S ∈	H/ + FR... ACh	0,82	gg
E/..... P S	H/ olvashatatlan	0,87	gg
E/X ∈ B ∈ ... A-RD S ∈ P ..	H/ + FRI S	0,88	gg
E/ olvashatatlan	H/ + F..... ACI	0,90	gg
E/X ∈ B ∈ RHA-..... S	H/ + FRI S ACh	0,93	gg
E/ olvashatatlan	H/ + FRI S ACh	0,95	gg
E/..... RD S ∈ P S	H/..... AC	0,98	gg
E/X ∈ B.. RH	H/ + ... I S	1,01	gg
E/ olvashatatlan	H/... FRI S A ∈	1,02	gg
E/X ∈ B ∈ RHA-..... P S	H/ + FRI S A. h	1,04	gg
E/..... ∈ B ∈ RHA-RD S	H/... I ∞ ACh	1,07	gg
E/C... B ∈ RHA-..... S ∈	H/ + FR. S A. h	1,10	gg
E/X ∈ B ∈ ... A . S S	H/ + R. S	1,12	gg
E/X ∈ B ∈ ..... D S	H/ + FRI S	1,12	gg
E/X ∈ B	H/ + FRI S ACh	1,14	gg
E/..... ∈ R... RD S	H/ + F. S A. h	1,15	gg
E/X ∈ B ∈ ..... RD S	H/... FRI S AC	1,16	gg
E/X..... D S ∈ P S	H/ + .. I S ACh	7,17	gg
E/X ∈ ..... A-.....	H/ + F. I S ACI	1,26	gg

E/ . . . ∈ R . . . . . H/ . . . . . ∩ A . . . . . körünyírt(?)
 E/ olvashatatlan H/+ FRI ∩ . . . . . csonka.

A felirat mindkét oldalon olvashatatlan.

0,43 (körünyírt ?), 0,62., 0,73., 0,76., 0,90., 0,93., 0,95., 0,97., 0,98 g
 csonka (1).

II. Eberhard salzburgi érsek. Friesach.

44. L. 19. feliratváltozata. 1 db.

E/ . . . . . DI- . . . A C H/+ CPI ∩ A . . V 0,79 g

45. L. 19. változata. E/ mellkép, mindkét kezében pásztorbot, felette
 csillag (XVIII. t. 9). 1 db.

E/+ II IC . . . . . o H/+ . . . ∩ A . . . 1,02 g

46. L. 21. 1 db.

. . . . . ARDV ∩ 1,10 g

II. Eberhard salzburgi érsek. Friesach.

47. L. 21. feliratváltozata. 1 db.

. . . . . ∈ PCH . . . . . 1,14 g

48. L. 22. 6 db

. . . . . D ∩ ∈ P ∩ 0,73 g

. . ∈ B . . . . . 0,79 g

+ ∈ B ∈ RH . . . . . 0,95 g

. . . . . D ∩ ∈ P ∩ 1,19 g

olvashatatlan felirat 0,79 (körünyírt) 1,10.

II. Eberhard salzburgi érsek. Friesach.

49. L. 21. vagy 22. 3 db.

∈ B ∈ RH . . . . . 1,09 g

. . . . HA ∩ ∈ . . . . . 1,09 g

olvashatatlan felirat; csonka.

II. Eberhard salzburgi érsek. Friesach.

50. L. 21., vagy 22. hibridje. L. XXIII. t. XXI/1(?) 1 db.

. . . . . H × . . . . . 1,08 g

51. L. -. vö. L. 21 – 22., 24.

E/ ülő (?) alak jobbában keresztet, baljában kivehetetlen tárgyat tart.
 Felirati mező elvert. H/ két torony között püspökfej, felette két kisebb torony
 hullámvonallal összekötve (v. ö. L. 24.), felette kereszt. (v. ö. L. 21 – 22.)
 (XVIII. t. 10) 1 db. 0,48 g

52. L. 23. 28. db.

. . . . . ∩ C . . . A . . . . . 0,65 g

X . . . . . C . . . H ∩ 0,75 g

X ∈ . . . . . ∩ 0,77 g

. . . . . C Pα . . . . . 0,78 g

XC . . . . . AH ∩ 0,83 g

. . ∈ RV . . C . . . . . 0,85 g

. . . . . AH . . . . . 0,96 g

X . . . . V ∩ . . . . . 0,97 g

. . . . R . . . . I . . . . . 1,03 g

. . . . . ∩ C . . . H . . . . . 1,07 g

API - I ..... 1,07 g
 olvashatatlan felirat. 0,71., 0,73., 0,74., (körünyírt?), 0,78., 0,82., 0,84.,
 0,87., 0,92., 0,93., 0,94(2)., 0,96., 1,01., 1,03., 1,04., 1,19(2) g.

II. Eberhard salzburgi érsek. Friesach.

53. L. 23. változat. E) álló alak jobbában pásztorbotot, baljában könyvet tart (XVIII. t 11). 1 db.

+ α R α ..... 1,11 g

Valószínűleg heiligenkreuzi veret.

54. L. 24. 18 db.

√·\ ..... 0,63 g
 (körünyírt ?)
 √·\ ∞ ..... 0,66 g
 (körünyírt ?)
 -∞ V . H ..... 0,75 g
 ..... E ..... 0,88 g
 +∞ ..... Λ ..... 0,97 g
 ..... ∩I ..... 0,99 g
 + ... MH ..... 1,01 g
 XAC ..... 1,09 g
 ..... HA ..... 1,12 g
 ..... C . H ..... α I ..... 1,12 g

olvashatatlan felirat 0,51 (körünyírt)., 0,79., 0,82(2)., 0,84., 0,94., 0,96.,
 0,98 g.

II. Eberhard salzburgi érsek. Friesach.

55. L. 25. 12 db.

X∞ ..... 0,74 g
 ... A(?)I ..... /∧ ..... 1,02 g
 XO ..... 1,03 g

olvashatatlan felirat. 0,61., 0,66 (körünyírt ?)., 0,72., 0,78., 0,85., 0,90.,
 0,92., 0,98., 1,07 g.

II. Eberhard salzburgi érsek. Friesach.

56. L. 26. 3 db.

+ P ..... T∧ ..... 1,09 g

olvashatatlan felirat. 0,79., 0,84 g

II. Eberhard salzburgi érsek. Friesach.

57. L. 118. 2 db.

..... CHA-RD∞ ..... 0,68 g
 + ∈B∈RHA- ..... ∞ ..... 1,36 g

II. Eberhard salzburgi érsek. Pettau.

58. L. 119. 15 db.

..... X·LIV ..... 0,58 g
 (körünyírt)
 + .DVX ..... 0,69 g
 ... DVX·LIV ..... 0,76 g
 + ·DV ..... 0,81 g
 ..... LIV-POL ..... 0,83 g
 ..... P.LDV ..... 0,87 g

..... LIV	0,88 g
..... PO	0,96 g
..... XLI... O	1,00 g
+ DVXLIV	0,88 g
..... VXLI	1,02 g
..... LIV .OL	1,05 g
..... V-PO	1,11 g
..... DV..... P	1,19 g
+ DVX.LI	1,31 g

VI. Lipót steier hg. (1198 – 1230) Pettau.

59. L. 118., vagy 119. 5 db.

Olvashatatlan felirat. 0,71., 072., 0,86., 1,11., 1,21. g.

II. Eberhard salzburgi érsek, vagy VI. Lipót steier hg. Pettau.

60. L. 123b. 9 db.

+	∞ ∞ (?) 0,72 gr. (körülnyírt)
+ CBCRHA	0,73 g
+	€ RD . P ∞ 0,83 g
.....	RD ∞ P ∞ 0,86 g
.....	RD € P ∞ 0,90 g
	(körülnyírt)
+ € .. € ..	∞ 1,16 g

olvashatatlan felirat; 0,82 g, csonka (2).

II. Eberhard salzburgi érsek. Rann.

61. L. 123b. feliratváltozata. 1 db.

+ .. ^ I ∩ HeI . ∩ N ∩ I An	0,98 g
-----------------------------	--------

62. L. 123. változata. E) az alak baljában pásztorbot van (v. ö. BB. 219.) (XVIII. t. 12.). 1 db.

+ € E	/ D ∞ 0,80 g
-------------	----------------

63. L. 123. változata. E) ülő alak jobbában lilomot tart (XVIII. t. 13.). 1 db.

..... AC	V ..... 1,00 g
----------------	----------------

64. L. 123. változata. E) álló alak mindkét kezében hosszúszerű tárgyat tart, amelynek felső része kivehetetlen (XVIII. t. 14.). 1 db.

..... DH ∞	0,73 g
------------------	--------

65. L. 123. utánczata. E) értelmetlen éremkép; a felirati mezőben ke-
resztek vannak (XVIII. t. 15.). 1 db. 0,62 g.

66. L. 124. 1 db.

€ .. € R	0,95 g
----------------	--------

II. Eberhard salzburgi érsek. Rann.

67. L. 125. BB. 190. 3 db.

+ € R	HC 0,84 g
..... € DV ∞	0,90 g
..... € DV	1,05 g

Babenbergi veret Gutenvertből; 1228 után.

68. L. 125 változata. BB. 197. 1 db.

+ € RRCHA	0,87 g
-----------------	--------

Babenbergi veret Gutenvertből; 1228 után.

69. L. 125 változata. BB. 200. 1 db.

.....REV..... 0,78 g

Bebenbergi veret Gutenvertből; 1228 után.

70. L. 130. b. 1 db. 0,69 g.

IV. Berthold andechs-meráni hg. (1188 – 1204).

71. L. 130., vagy 184. 4 db.

0,68., 0,70., 0,71., 1,12 g.

IV. Berthold andechs-meráni hg., vagy II. Ulrik karinthiai hg. (1181 – 1202)

St. Veit.

72. L. 131. 2 db.

+ .....c.AV.....S 0,96 g

+ .....A.H.....I 1,19 g

IV. Henrik andechs-meráni hg. (1204 – 1228) Windischgraz.

73. L. 132. 3 db.

.....S..... 0,75 g

.....CR(?).....C..... 0,96 g

+C.....S 1,05 g

IV. Henrik andechs-meráni hg. Windischgraz.

74. L. 143. 1 db.

+ .....D..... 0,92 g

IV. Henrik andechs-meráni hg. Stein.

75. L. 153. BB. 260. 2 db.

+ ∩ v. NVV.....I 0,66 g

+ .....€[NVV€]..... 0,84 g

IV. Henrik andechs-meráni hg. Gutenvert.

76. L. 155. 12 db.

+ .....N..... 0,60 g

.....V.-..... 0,63 g

.....V.-€]..... 0,65 g

.....PIA..... 0,75 g

+ .....-A □ P S II..... 0,80 g

.....VPA.....D(?)H..... 0,83 g

+ €RVP I..... 0,93 g

+ R..... 0,93 g

+ CRCH.....PIA S..... 0,94 g

€P... □ -A..... 0,96 g

.....RV..... 0,96 g

.....R.HV..... 0,99 g

IV. Henrik őgr. (1215 – 1228) Gutenvert.

77. L. 158a. BB. 198. 7 db.

+ C VX.....S 0,65 g

.....€P S S..... 0,66 g

+ € V.....A €P S S..... 0,73 g

+ .....-A €P S S..... 0,73 g

+ €RC.....□ V S..... 0,90 g

.....€P..... 0,94 g

.....A €P S..... 1,08 g

Babenbergi veret Gutenvertből; 1228 után.

78. L. 161. 42. db. Bélyegváltozatok:

a. E/ az oroslán farkánál és teste alatt egy-egy pont.

H/ a fa alatt középen kereszt. 29 db.

+oL	.....	So	0,58 g
			(körülnyírt ?)
	.....N		0,66 g
+ ..	AN	.....o	0,68 g
	.....TR		0,71 g
	.....S TRo S		0,73 g
	.....AND		0,76 g
	.....LANDE		0,78 g
+oLANDE	.....TRO	.....€	No 0,80 g
	.....TRO	.....S	N. 0,82 g
+oL	.....	No	0,82 g
+o	.....	o S ENo	0,83 g
	.....	o S EN	0,84 g
	.....NDE	.....S	0,87 g
	.....AN		0,88 g
	.....AND		0,91 g
+o	.....	o S .No	0,91 g
	.....N		0,93 g
+oL	.....	o	0,94 g
	.....AND	.....S	NI 0,96 g
+oL	.....	o S .No	0,98 g
	.....RD		hiányos

olvashatatlan felirat. 0,85 (3) ., 0,91., 0,92., 0,94., 0,95. g töredék(1).

b. E/ nincs jegy.

H/ a fa alatt középen pont. 2 db.

+LANDE	.....	0,75 g
+ .A·IN	.....	TLo€ 0,81 g

c. E/ nincs jegy.

H/ a fa alatti mezők üresek. 10 db.

+ LAN	.....)D € TRO €	.....	0,69 g
			(az átlagnál kisebb betűk)
+ LAN	.....	E	0,81 g
+ LANDE	.....	TRO S EN	.. 0,84 g
+ LAN	.....	D€o	0,88 g
+ LANDE	.....	TRO	..... 0,88 g
	.....Dα€TRO		..... 0,89 g
			(az átlagnál kisebb betűk)
+ LANDE	.....	TRO S E	..... 0,92 g
	.....E€T		..... 0,94 g
	.....ND	.....TRO S	..... 0,98 g
+ LANDE	.....	S E	..... 1,00 g

d. E/ az oroslán farkánál két pont.

H/ a fa alatti mezők üresek. 1 db.

+LA	.....n	.....TRO S L	..... 0,84 g
-----	--------	--------------	--------------

Bernhard karinthiai hg. Landstrass.

79. L. 161. hibrid. L. 157/161. 1 db.

+ €(?)	.....	VC(?)	c	0,71 g
--------	-------	-------	--------	--------

80. L. 161. változat. E/ balra tartó, hosszú csőrű, négylábú állatt, olvashatatlan felirat (XVIII. t. 16). 1 db. 0,66 g.

81. L. 164. változat. E/ L. 164. BB. 76. v.v.....M.....S
H/v.ö. L. 336., BB 80., csak az alak mellképben, s a rozetta körül nincsenek pontok (XVIII. t. 17). 1 db. 0,99 g.

Az előlapi kép Luschin szerint landstrassi, Baumgartner szerint heiligenkreuzi; a hátlap típusa Luschin szerint magyar, Baumgartnerszerint landstrassi. Baumgartnernek egy jobb példány lehetett birtokában, mert a felirat biztosabb.

82. L. 183. 6 db.
0,54., 0,70., 0,94., 1,01., 1,04., 1,12 g
Herman karinthiai hg. (1161 – 1181) St. Veit.

83. L. 184. 13 db.
0,64., 0,68., 0,70., 0,72., 0,78., 0,80., 0,81(2)., 0,83., 0,85., 0,90., 1,01., 1,14 (kettétörve) g.

II. Ulrik karinthiai hg. St. Veit.

84. L. 186. 4. db.
0,71., 0,73., 0,84., 1,06 g.
I. Ulrik karinthiai hg. St. Veit.

85. L. 189. 3 db.
E/..XG..R..... H/+S.....IT... 0,78 g
E/∩..... H/+S.....^I.... 0,83 g
E/.....VX..... H/+S.....T... 1,10 g

Bernhard karinthiai hg. St. Veit.

86. L. 189. változat. BB. 5. 1 db.
E/.....ABT-+H H/+...L(?)DEV... 0,76 g
Bernhard karinthiai hg. St. Veit.

87. L. 190. 1 db. olvashatatlan felirat 0,58 g (körülnyírt)
Bernhard karinthiai hg. St. Veit.

88. L. 191. 7. db.
E/olvashatatlan H/+.....S... 0,60 g
E/.....V..... H/+.....AV(?)IS 0,70 g
E/.....VC..... H/+...S.A..... 0,85 g
E/olvashatatlan H/olvashatatlan 0,92 g
E/...XD..... H/...VSA..... 0,96 g
E/.....V..... H/olvashatatlan 1,02 g
E/.....X..... H/.....SAD..... 1,08 g

Bernhard karinthiai hg. St. Veit.

89. L. 191. változat. BB. 100. 1 db.
E/...P...N∞... H/∞^NT..... 0,66 g
Bernhard karinthiai hg. és a gurki püspök verete Heiligenkreuzból.

90. L. 191. hibridje. L. 195/191. v.ö. BB. 132. 1 db.
E/+σPN...∩V H/+∞ANTACR.....
Heiligenkreuzi veret.

91. L. 194. 33 db.
E/olvashatatlan H/+∞^I..... 0,66 g
E/olvashatatlan H/+.....VS 0,79 g
E/olvashatatlan H/+.....V∞ 0,81 g

E/+	$\wedge \infty$	H/+ $\mathfrak{S}$	0,82 g
E/.....	∞	H/+ $\infty \wedge$	∞ 0,84 g
E/+ D(?)	∞	H/+ $\infty \text{VIC} \perp V$	0,88 g
E/ olvashatatlan		H/... A . c $\perp$	0,93 g
E/+ $\mathfrak{D}$		N/+ ..... c $\perp V$	0,96 g
E/+		H/+ ..... Ic	∞ 1,03 g
E/... X	∞	H/..... $\perp V$	∞ 1,03 g
E/+ $\mathfrak{H} \wedge \mathfrak{D}$		H/ olvashatatlan	1,05 g
E/+	∞	H/+ $\infty \vee \text{H}$	1,06 g
E/ olvashatatlan		H/+ ..... A	∞ 1,10 g
E/+	$N \infty$	H/..... $Nc \perp \text{H}$	1,13 g
E/+	$\text{AV} \infty$	H/ $\infty \wedge$ ... $\text{H} \perp V$	∞ 1,17 g
E/ olvashatatlan		H/... $\text{ANc} \perp V$	1,37 g

A felirat mindkét oldalon olvashatatlan: 0,57., 0,61., 0,62., 0,74., 0,80(2)., 0,83., 0,86., 0,87., (2)., 0,91., 0,92., 0,93., 0,98., 1,03 g csonka (1).

Bernhard karinthiai hg. St. Veit.
92. L. 198. 15 db.

E/CI		H/ olvashatatlan	0,75 g
E/... $\mathfrak{D} \wedge \text{II}$		H/ olvashatatlan	0,79 g
E/... $\wedge$ ... VI		H/+ ..... $\wedge$. CI	1,05 g
E/+ $\mathfrak{D}$	∞	H/+ ∞	1,13 g
E/+ $\mathfrak{D} \wedge \text{H}$		H/..... $\text{I} \wedge \infty$	1,13 g

A felirat mindkét oldalon olvashatatlan: 0,68., 0,77., 0,82., 0,88., 0,96., 0,97., 1,02., 1,03., 1,04., 1,18 g.

Bernhard karinthiai hg. St. Veit.
93. L. 199. 11 db.

E/..... $\text{IH} \mathfrak{D}$		H/ $\mathfrak{S} \wedge N \perp V \in I \perp$	0,59 g
E/ olvashatatlan		H/ $\mathfrak{S} \wedge \text{IT} . V \in I$	0,65 g
E/+ DVX		H/ $\mathfrak{S} \wedge \text{NT} V \in I$	0,68 g
E/ olvashatatlan		H/ $\mathfrak{S} \wedge \text{IIT} V \in I \perp$	0,70 g
E/ olvashatatlan		H/ $\mathfrak{S} \wedge N$	0,78 g
E/ olvashatatlan		H/ $\mathfrak{S} \wedge \text{I}$	0,85 g
E/... DVX $\mathfrak{C} A$		H/ $\mathfrak{S} \wedge \text{NT} V \in \text{IT}$	0,86 g
E/ olvashatatlan		H/ $\mathfrak{S} \wedge \text{NT} \dots \text{IT}$	0,90 g
E/ olvashatatlan		H/ $\mathfrak{S} \wedge \text{NT} \dots \in I \perp$	1,61
E/ olvashatatlan		H/ $\mathfrak{S} \wedge \text{IT} . V \supset I \perp$ (körülnyírt)	

A felirat mindkét oldalon olvashatatlan: 0,75 g.

Bernhard karinthiai hg. St. Veit.

94. L. 199. hibrid. L. XXV. t. XXXIV/1. BB. 209. 1 db.

E/+ ..... A ..... $\mathfrak{S}$	H/ $\mathfrak{S} \wedge \text{IIT} . V \in I \perp$	0,75 g
----------------------------------	---	--------

Gutenverti veret (?)

95. L. 199. hibrid. L. XXV. t. XXXIV/4. BB. 134. 1 db.

E/ α EPV $\wedge$ ..... $\mathfrak{S}$	H/ $\mathfrak{S}$ ..... $V \in O \perp$ ...	0,88 g
---	---	--------

Heiligenkreuzi veret.

96. L. 199. hibrid. L. 161/199. BB. 75. 1 db.

E/+ ..... T ..... $\infty \text{TLo} \infty$	H/ $\infty \text{VI} \infty A \perp$	0,90 g
--	--	--------

Heiligenkreuzi veret.

97. L. 199. változat. BB. 234. 1 db.

E/+ .....Lε∧ RII c..... H/∞∧I⊥ VEO⊥ ..... 0,68 g

98. L. 200. 39. db.

.....S	0,64 g
..... HBRO(?)V∞	0,68 g
+ DAXBε.....S	0,72 g
.....X...ERAR	0,80 g
+ DA.....S	0,80 g
.....NA	0,80 g
+ . AXB.....S	0,82 g
..... BRH	0,82 g
..D∧X	0,83 g
...AX	0,84 g
..... H	0,85 g
..... O	0,85 g
..... X...R∞	0,87 g
+ ∞∧	0,91 g
..DAX	0,92 g
..... Bε... H	0,97 g
.....C...C	1,02 g
.....ERH	1,02 g
.....H	1,03 g
..... VPHBR	1,11 g
..... HB..V∞	1,12 g
+ D.....ε.....	(körülírt)

A felirat olvashatatlan: 0,63., 0,70(2)., 0,87(2)., 0,94., 1,00., 1,05 g, körülírt. csonka (7).

Bernhard karinthiai hg. St. Veit.

99. L. 200. 1. db.

A lemezre kétszer ütöttek rá, de nem egy verővel; a hátlapon az egyik liliom nagyobbak tűnik (XVIII. t. 18.).

...AP....., ill. AP... 1,05 g

Bernhard karinthiai hg. St. Veit.

100. L. 200 feliratváltozata (XVIII. t. 19.). 1 db.

∞∞∞.....∞I 0,80 g

101. L. 200. hibrid. LXXIII. t. XXIX/4. BB. 251. 1 db.

olvashatatlan felirat 0,93 g.

Gutenverti veret.

102. L. 202. 2 db.

D∧X ..... 1,18 g

olvashatatlan felirat. 1,20 g.

Bernhard karinthiai hg. St. Veit.

103. L. 204. 4 db.

E/.....X..... H/+ ∞A ..... 1,08 g

E/ olvashatatlan H/+ ∞AII..... (körülírt)

A felirat mindkét oldalon olvashatatlan. 0,81., 0,92 g.

Bernhard karinthiai hg. St. Veit.

104. L. 206. 4 db.

+ P . PI-AR . . . ∞ V . . . . . 0,28 g(!)
..... RN . . . . . 0,74 g
..... ∞ RN . . . . . 0,78 g

olvashatatlan felirat 1,05 g.
Bernhard karinthiai hg. St. Veit.

105. L. 207. 10 db.

.... AX . . . . . € . . . . . 0,60 g
+ D ^ X . . . -DHBRDV ~ 0,78 g
.... X . . . . . € . . . . . 1,08 g
..... RHD . . . . . (körül-
nyírt
..... B ∈ R . . . . . (körül-
nyírt)
..... H . . . . . (csonka)

olvashatatlan felirat. 0,90., 1,20 gr. körülnyírt (2).
Bernhard karinthiai hg. St. Veit.

106. L. 210. BB. 92. 2 db.

+ P ∈ P . . . . . ∞ V 0,90 g
+ P ∈ PN-AR . . . . . ∞ V 0,91 g

Bernhard karinthiai hg. Heiligenkreuz.

107. L. 295. BE. 64. 1 db.

olvashatatlan felirat. 0,60 g.
II. Ottó bambergi püspök (1177 – 1196) Villach.

108. L. 301. 2 db.

E/ . . . . . VPOV ∞ . . . . . H/EPI . ∞ . A . . . . . 0,75 g
E/ olvashatatlan . . . . . H/ . . I . ∞ . . . . . H 0,75 g

VI. Lipót steier hg. Zeiring.

109. L. 301. 1 db.

Egy lemezre ugyanazzal a verőtővel kétszer ütöttek.

E/ . . . . . V ~ I . . . . . ill. . . . . V ~ I . . . . .
H/ . . . . . ∞ A . . . . . ill. . . . . ∞ A . . . . . 0,80 g

VI. Lipót steier hg. Zeiring.

110. L. 302. 1 db.

E/+ . . . . . D . . . . . H/EPI . ∞ . A . . . . . 1,27 g

VI. Lipót steier hg. Zeiring.

111. L. 303. 11 db.

0,73., 0,74., 0,90., 0,94(2) ., 1,00(2) ., 1,08., 1,15 gr. körülnyírt (2).

VI. Lipót steier hg. Graz.

112. L. 310. BE. 75. 1 db.

..... H . P . H . . . . . 0,72 gr. (körülnyírt ?)

II. Ulrich aquileiai pátriárka (1161 – 1181).

113. L. 336. BB. 81. 2 db.

0,78., 0,82 g.

Luschin szerint magyar, Baumgartner szerint landstrassi veret.

114. L. 348. BB. 168. 8 db.

+ ∈ R . V . . . . . ∞ 0,79 g
+ ∈ R ∈ VN . . . . . ∞ 0,80 g

+	D S	0,80 g
.....E.....	S S	0,82 g
.....	€ N S	0,90 g
+ €RV€.....	S	0,92 g

A felirat olvashatatlan, körülnyírt (2).

Baumgartner szerint gutenverti veret.

115. L. 348. változat. BB. 171. 1 db.

.....A.....		0,69 g
-------------	--	--------

Baumgartner szerint gutenverti veret.

116. L. 349. BB. 169. 2 db.

E/.....E.....	H/ olvashatatlan	0,88 g
E/+.....X S	H/ olvashatatlan	0,90 g

Baumgartner szerint gutenverti veret.

117. L. 350. BB. 56. 5 db.

.....IP.....		0,72 g
+ €.....	S I	0,91 g
.....A-A€R.....		0,97 g
+ B€HV.....A-I S .I		1,00 g
.....-A€R S.....		1,01 g

Baumgartner szerint II. Eberhard salzburgi érsek ranni verete.

118. L. 362. BB. 287. 2 db.

+ €(?).....V S .. S		0,76 g
olvashatatlan felirat.		0,69 g

119. L. - BB. 76-77. 1 db

.....V.∞.....		1,05 g
---------------	--	--------

Heiligenkreuzi veret.

C. BÉCSI

120. L. WM. 34. 1 db. 0,84 g.

VI. Lipót hg. Wien.

121. L. WM. 49. 1 db. 0,68 g.

II. Frigyes császár (1236-1239., 1246-1250) Wien.

D. NÉMET

222. Häv. 588. 2 db.

E/+AD.....	H/+Σ A..CTA COLONI ..	1,44 g
------------	-----------------------	--------

I. Adolf kölni érsek (1193-1205), 1194-1204 között Köln.

123. Häv. 621. 4 db.

E/+€n.€€L.....	H/.....T∩C.....OH	1,08 g
E/+€nσ..€LB.....	H/+Σ ∩.....OLONI ∩	1,18 g
E/.....σ..€LB €...	H/.....COLONI ..	1,28 g
E/ olvashatatlan	H/.....C...OLO ..	1,28 g

I. Engelbert kölni érsek (1216-1225)

1217-1218 május között. Köln.

124. Häv. 634. 1 db.
E/..... $\in$ RTVO ..... H/ olvashatatlan 0,70 g
- I. Engelbert kölni érsek 1218 – 1225 között. Köln.
125. Häv. 647. 3 db.
E/ olvashatatlan H/..... 1,48 g
E/.....NRI ..... H/.....NCT COL... 0,52 g
E/+ HENRIC ..... H/.....I 1,53 g
- I. Henrik kölni érsek (1225 – 1238) 1226 – 1238. között. Köln.
126. *Cappe*, Die Münzen der deutschen Kaiser und Könige des Mittelalters. Drezda. 1857. III. v. t. 68. sz.,
Menadier, Die aachener Münzen. Berlin. 1913. 50. sz. 1 db.
E/REX ..... H/RE ..... 1,34 g
- II. Frigyes császár (1215 – 1250). Aachen.
127. *Saulcy*, Supplement aux Recherches sur les monnaies des évêques de Metz. Metz. 1835. 50.3. t. 103. sz. 1 db. 0,69 g.
Bertram metzi püspök (1179 – 1212).
128. Balra tartó angyal, előrenyújtott kezeiben kereszt (*XVIII. t.*). 1 db
0,58 g.
Délnémet(?) brakteáta.

E. ANGOL

129. *G. C. Brooke*, English coins. London. XXII. t. 7. sz. 1 db.
E/h $\in$ NR ..... H/..VR $\in$ •ON.... 1,00 g
János (1199 – 1216) 1205 után.

F. MEGHATÁROZHATATLAN

130. Teljesen kopott; sem éremkép, sem felirat nem vehető ki. 1 db.
0,70 g.
131. Töredékek 3,02 g.
Magyarország területéről igen sok friesachi denárlelet ismeretes, sajnos azonban a jól feldolgozott éremletek száma mégis kevés. Ennek oka, hogy a pontosabb meghatározásokat csak az utóbbi idők kutatása tette lehetővé. Luschin alapvető munkája¹ 1923-ban jelent meg, az ez előtti, Welzl katalógusán² alapuló meghatározások rendkívül sok pontatlanságra adnak lehetőséget. Luschin nagy vonalakban rendszerezett corpusát Baumgartner³ finomította, ám az ő megállapításai sem tekinthetők mindenben véglegesnek.

¹ *A. Luschin – Ebergreuth*, Friesacher Pfennige: Numismatische Zeitschrift. 56. (1923) 33 – 146.

² *L. Welzl von Wellenheim*, Verzeichniss der Münz- und Medaillen Sammlung. Wien. 1844.

³ *E. Baumgartner*, Die Frühzeit der Friesacher Pfennige: Carinthia. I. Mitteilungen des Geschichtsvereines für Kärnten. 142. Jahrgang. Heft. 1 – 3. Klagenfurt. 1952.
E. Baumgartner, Das Eriacensis-Gepräge und seine Beischläge: Numismatische Zeitschrift. 68 (1935) 67 – 88.

E. Baumgartner, Die Blütezeit der Friesacher Pfennige: Numismatische Zeitschrift. 73. (1949) 75 – 106., 78. (1959), 14 – 57., 79. (1961), 28 – 63.

Feldolgozásunkban ugyan Luschin és Baumgartner meghatározásait vettük alapul, azonban igyekeztünk minden eltérést pontosan jelölni, mert különösen a határveretek kutatásában a legcsekélyebb módosítás, vagy akár feliratváltozás döntő fontosságú lehet. A L. 6. típust Baumgartner igen alaposan átdolgozta, ám újabb változatok, — akárha feliratban is — módosíthatják eredményeit. Leletünkben öt feliratváltozat — 13—17. sorszám — és egy utánzat — 19. sorszám — fordul elő. II. Eberhard salzburgi érsek friesachi veretei Luschin corpusában a 8—31. sorszám alatt szerepelnek. Ezek hibridvereteit, változatait ugyancsak Baumgartner igyekezett kibocsátóhoz és verdéhez kötni. Több hibrid szerepel a leletben, de előfordul olyan is, amely ezekhez viszonyítva is újabb változatot jelent. Ilyenek a L. 8. két, (21—22. sorsz.) L. 10 (24 sorsz.), L. 13. (26. sorsz.), L. 15. két (33—34. sorsz.), L. 17. két (39—40. sorsz.), L. 19. két (44—45. sorsz.), L. 21—22. (51. sorsz.), végül L. 23. (53. sorsz.) változata. Ugyancsak eltérést jelent az eddig ismertektől a L. 123. öt (61—65. sorsz.), L. 125. két (68—69. sorsz.), L. 161. (80. sorsz.), L. 164. (81. sorsz.), L. 200 (100. sorsz.) változatai. E sok új variáns kétségtelenül bonyolítja a friesachi denárok kérdését, de gazdagítja is, s mindenesetre újabb támpontot ad a további kutatásokhoz.

A magyarországi friesachi denárleletek igen gyakori kísérője a magyar lemezpénz; jelen esetben 228 db. szerepel. Ez meglehetősen feltűnő jelenség, mert a pontosan keltezhető friesachi denárok többsége a XIII. század első felére esik. A lemezpénzek pedig Hóman szerint III. Béla vereteinek tekinthetők, így néhány évtizednyi időeltolódás tapasztalható. Valószínű azonban, hogy a lemezpénzek kormeghatározását módosítani kell, amire ezen kívül több jelenség látszik mutatni.⁴

A Kárpát-medence friesachi denárleleteiben más idegen pénz jelenléte ugyancsak nem egyedülálló. Kölni denár meglehetősen általános,⁵ de nem mondható ritkának az angol sem. A XIII. század első felében — szemben a századvéggel — a friesachi denárok magyarországi forgalmának idején a bécsi denár viszont igen ritka volt. Mindössze a szentkereszti leletből⁶ ismeretes nagyobb számban, s egy-egy példány fordult elő belőlük a kiscgáji⁷ és pusztabánházai⁸ leletekben, s talán ide sorolható még az egervári⁹ lelet, ugyancsak egy éremmel. Ezek mellett figyelemreméltó a lelet két bécsi verete. A távolabbi német pénzek — Kölnön kívül — ugyancsak ritkán fordulnak

⁴ *Gedai I.* Árpádkori lemezpénzeink kormeghatározásához: Numizmatikai Közlöny. LXIV—LXV. (1965—1966). 33—40.

⁵ *L. Huszár*, Der Umlauf der kölnner Denare im mittelalterlichen Ungarn: *Dona Numismatica*. Hamburg. 1965. 183—192.

⁶ Magyar Nemzeti Múzeum. Irattár. 12/1886.

⁷ Numizmatikai Közlöny. II. (1903). 106., LII—LIII. (1953—1954). 11.

⁸ Jelentés. Magyar Nemzeti Múzeum. 1903. 40., 48., 49. Történelmi és Régészeti Értesítő. Temesvár. XXIII. (1907). 19.

⁹ Magyar Nemzeti Múzeum. Irattár. 134/1883.

⁹ Numizmatikai Közlöny. V. (1906) 19.

A sümegi Darnay Múzeum Naptára. 1906. 44. *Archaeologiai Értesítő*. XXVII. (1907). 96.

elő friesachi denárokkal együtt. Aacheni veret a dettai,¹⁰ ostrovói¹¹ és vaskóhi,¹² metzi pedig ugyancsak az ostrovói és vaskóhi leletekben fordult elő.

A friesachi denárok gazdaságtörténeti jelentősége a XIII. század első felében döntő jellegű. Az országot oly tömegben árasztották el, hogy a pénzforgalomban szinte egyeduralkodónak számíthatjuk. A nagyecsedí lelet szervesen illeszkedik be az eddig ismertekbe, azokat hangsúlyozza. A Kárpát-medencének ettől a részétől keletebbre nem igen terjedtek a friesachi pénzek; a géberjéni,¹³ érszodorói¹⁴ és sarmasági¹⁵ leletek mintegy keleti záróvonalat képeznek, amelyhez leletünk is csatlakozik. Délen azonban, valószínűleg a Maros völgyén keresztül Erdély területét is csatlakoztatták az egységes pénzforgalomhoz, amint ezt a szászvárosi,¹⁶ szelindeki¹⁷ és segesvári¹⁸ leletek bizonyítják.

Mint fentebb említettük, a lelet összetétele a XIII. század első felére jellemző. Biztosan 1241 előtti veret nem fordul elő, de Eberhard érsek igen sok típusának előfordulásából következtetve a század elejére sem tehetjük földbekerülését. A Kárpát-medence friesachi denárleleteinek döntő többségét a tatárok elől rejtették el, s az említettek alapján a nagyecsedí leletet is ehhez a sorozathoz kell csatlakoztatnunk. Az országnak szinte nem volt olyan lakott területe, ahol a tatárok pusztítva meg ne fordultak volna. Jelen esetben azonban írásos forrással is igazolni tudjuk Nagyecsed környékének pusztulását. IV. Bélának egyik 1250-ből származó oklevele említi a tatárok által elpusztított „...monasterium de Sarwar...”.¹⁹ Ez méginkább valószínűsíti a lelet elrejtésének okát.

A nagyecsedí lelet tehát mind pénztörténetileg, mind gazdaságtörténetileg, valamint helytörténetileg számottevő; s a további kutatásoknál nemcsak mint létét, hanem összetételét és földrajzi elhelyezkedését is figyelembe kell venni.

Gedai István

- ¹⁰ Történelmi és Régészeti Értesítő. Temesvár. VII. (1881). 36., 135., IX. (1883). 112. XXIII. (1907). 14.
Archaeologiai Értesítő. II. (1882). 155., VI. (1886). 39.
Numizmatikai Közlöny. VI. (1907). 133.
Hóman B. Magyar pénztörténet. Bp. 1916. 291. Numismatische Zeitschrift. XV. (1922). 96. Studii si cercetari de Numismatica. II. (1958) 288.
- ¹¹ Vjesnik Hrvatskoga Archaeoloskoga Drustva. IV. (1899 – 1900) 107 – 148.
Numizmatikai Közlöny. V. (1906). 154.
Viadososci Numismatica Archaeologica. V. (1906). 219.
- ¹² Magyar Nemzeti Múzeum. Éremtár. 17B/1919.
Numizmatikai Közlöny. XXI – XXII. (1922 – 1923). 19 – 20.
Studii si cercetari de Numismatica. II. (1958) 295.
- ¹³ Magyar Nemzeti Múzeum. Irattár. E. 265/1900.
Jelentés. Nemzeti Múzeum. 1900. 35., 43.
- ¹⁴ Numismatische Zeitschrift. IX. (1877) 327.
- ¹⁵ Éremtári másolat. 243/1897.
Archaeologiai Értesítő. XVIII. (1898) 179.
Studii si cercetari de Numismatica. II. (1958). 295.
- ¹⁶ Numismatische Zeitschrift. LXXIII. (1949) 80.
- ¹⁷ Studii si cercetari de Numismatica. II. (1958). 294.
- ¹⁸ Numismatische Zeitschrift. IX. (1877) 327. *Hóman B.*, i. m. 291.
Studii si cercetari de Numismatica. II. (1958) 293.
- ¹⁹ *G. Fejér*, Codex Diplomaticus. IV/2. 67. A forrásra dr. Németh Péter hívta fel figyelmem. Szívességéért ezúton mondok köszönetet.